

g l a s

ČASOPIS ZA POLITIKU I KULTURU

GOD. III.

BEČ

1959 401

IZ SADRŽAJA:

MANJINSKA PRAVA, ALI ZA KOGA?

BILJEŠKE NA RUBU JEDNE KRITIKE

HIŽA DRAŠKOVIĆ

NOVA HRVATSKA LIRIKA / MIROSLAV KRLEŽA

MOJA MATI

O KAZALIŠTU

JEZIČNI OGLED

PJESME:

MIROSLAV KRLEŽA

STJEPAN ŠULEK

"Glas" izlazi četiri put godišnje.

IZDAJE HRVATSKI AKADEMSKI KLUB - BEČ

WIEN III. AM HEUMARKT 25

P. b. b .

Pojedini broj 4 Sch.

MANJINSKA PRAVA, ALI ZA KOGA?

Konačno je tako daleko, da Austrija kani svojim manjinam dati ona prava, koja im pripadaju po naravi i po sedmom članu državnog ugovora. Ali dalek je još put od prava u teoriji i na papiru do prava u praksi i u životu. A na ovom putu je za nas Hrvate u Gradišću isto tako kao i za Slovence u Koruskoj najopasnije pitanje: za koga će valjati ta manjinska prava? Naime odmah u vezi s teoretičnim priznanjem manjinskih prava postavila je Austrija praktičnu namjeru, da pobroji one državljane, koji zahtijevaju ova prava. Kazuje se, da se do konca juna 1960 mora sastaviti broj manjine. I ovdje lezi sada na našem narodu, na svakom pojedinom Hrvatu odgovornost, koliko će se u praksi dostignuti od onih prava, koja su nam teoretski u državnom ugovoru osigurana.

A ovdje će sada svakoga rodoljuba uhvatiti opravdan strah: hoće li naš narod u svoj svojoj cjelini, svi slojevi našeg naroda, zahtijevati svoja prava, prije svega najbitnije pravo, Archimedes-točka našega narodnog opstanka: podučavanje hrvatskog jezika u školama? Ne kanimo biti pesimisti. Ali budimo toliko realisti, da ovoj pogibelji pogledamo u oči.

Naši Hrvati žele bez iznimke, seljaci i radnici, učeni i neučeni, ognjeni i mračni Hrvati, da se naša djeca nauče dobro njemački jezik. To se može mirno naglasiti i to je dobro naglasiti. Svi mi želimo, da naša djeca uspijevaju u visim školama, te u obrtnom, trgovačkom i kulturno-političkom životu.

No kod pitanja podučavanja hrvatskog jezika u školama nije naš narod tako slozan. Mnogi misle: čemu u školama podučavati hrvatski jezik? Hrvatski se može dijete naučiti u krugu svoje obitelji i na ulicama hrvatskih sela. Jer ako se dijete uči hrvatski, ostaje manje vremena da se savršeno nauči njemački. Svaki, koji ima samo nešto pojma o pedagogiji, zna, da je ovo kriva misao. Nitko ne može uspješno učiti tuđi jezik, a da prije toga ne poznaje sto bolje svoj materinski jezik. Jedna od teških zadaća u čovječjem životu jeste, naviknuti ono dijete, koje je prije škole živjelo bez ikakove skrbi, na brige i odgovorni posao. Ovaj prelaz iz raja beskrbnoga djetinstva u školu je dvostruko teži, možemo kazati okrutno težak, ako dijete od prvog dana u školi ne čuje više svoga materinskog jezika. A s vremenom mora početi dijete dvojiti u vrijednost svoga materinskog jezika, zgublja svoju hrvatsku svijest i polako zataji ono što je.

Da je ovaj položaj pogibeljan i za narodni razvitak, o tome nam jasno govori američka statistika. U Americi su doseljenici najčešće prisiljeni, da već u tri pokoljenja napuste svoju narodnost. Naravno da ima i iznimaka, gdje se narodnost secuva i dulje vrijeme. Uglavnom prva generacija čuva vjernost prema svom materinskom jeziku i stanoj domovini. Druga generacija stoji između stare i nove domovine. A treća već osjeća novu domovinu za svoju pravu. (Slaveni se u tom pogledu drže dosta žilavo, ali Talijani još žilavije).

Stoga je razumljivo, da je položaj druge generacije u svakom pogledu najteži. Statistika nam govori, da je ova generacija moralno najjače ogrožena. Iz nje se regrutira najviše zlocinaca.

S time je dokazano: da roditelji, koji odnarođuju svoju djecu i ne zahtijevaju za nju hrvatsku školu, a još i doma razgovaraju se s njom samo po njemački, stavljaju svoju djecu u pogibeljan položaj. Dijete koje se nije učilo postivati svoga materinskog jezika, kako će znati postivati svog oca i svoju majku?

Sjetimo se sadržaja članka: Propaganda u nutra ili na van? U tom je članku bilo jasno i glasno izrečeno, gdje leži naša najbolnija rana. Članak je imao odziva i u TAJEDNIKU i na generalnoj sjednici HKD-a u Cogrstofu. Ali nije to bilo sve samo u teoriji? Što je praksa pokazala? Gdje su ostali naši rodoljubi-agitatori, koji bi si zasukali rukave i radili za narod iz ljubavi prema njemu, a ne iz materialnih ili političkih interesa? Nije li u Tajedniku i prošle godine bilo više polemike na van? Ipak se ne kanim tako tvrdo izraziti kao neki moj znanac, koji je rekao, da se naime u Tajedniku "svenek ista koza dere". Jer potrebna je i ta polemika. Ali ne bi bila mnogo više potrebna propaganda na nutra, to jest poučavanje i odgajanje naroda, da on ljubi i cijeni ono što je njegovo, kako je to učinio urednik kalendara I.H. u članku: Narod svojim mladim sinom (1959).

Tajednik je u prošloj godini toliko puta pisao: "Državni ugovor zaključio se je 15. maja 1955. Ča se je od onda provelo od člana 7 u praksu? Ništa". Ne bi bilo zdravo više puta varirati ove riječi. Što smo mi učinili, da bi naš narod ova prava tražio? Više nego ništa. Možda ima ljudi koji očekuju spasa iz Jugoslavije. Što je za nas gradišćanske Hrvate dosad učinila Jugoslavija? U tom slučaju, ako Austrija ne bi bila spremna priznati i dati manjinska prava, onda bi mogao pomoći pritisak izvana. Ali nije li mnogo potrebnije, da taj pritisak izraste iz naroda samog. Jer ako narod sam ne hoće živjeti i ne želi zahtijevati svoja manjinska prava, onda zamahtjeva ta prava Jugoslavija ili jedan veći ili manji krug naših narodnih vodja, koji ostaje samo klika bez uspjeha, dok im ne uspije organizirati sve pozitivne snage naroda, ne gledajući na lične poteškoće, na razlike u mišljenju i biranju sredstava. Sve one, kojima leži na srcu očuvanje hrvatskog naroda, morao bi združiti ovaj skupni cilj: probuditi narod, načiniti ga svijesnim i njegovom pomoću izvojevati manjinska prava. Ako već nije kasno? Jer se je izgubilo mnogo vremena, ako se možda mislilo, da su naša prava zagarantirana ukoliko sjedi u vladi što veći broj činovnika Hrvata i ako stoji na čelu vlade ili crkve Hrvat. To je lijep uspjeh dotičnih ličnosti, to je dokaz demokracije, dokaz sposobnosti pojedinih sinova našeg naroda. Ali to ne spašava naš narod od propadanja.

Spasiti nas može samo sloga; odbacivanje svakoga ličnog raskalanja, odstranjivanje svake osobne sumnje i predbacivanja, sloga za isti cilj: očuvanje naše narodnosti. A put k cilju vodi preko naroda u neumornom, nesebičnom i strpljivom radu.

Hrvat

BILJEŠKE NA RUBU JEDNE KRITIKE

Zadnji broj GLASA donio je jednu kritiku o drami Ignaca Horvata "Brate, ostani doma". Odaziv na ovu kritiku bio je - koliko je piscu ovih redaka poznato - dosta negativan. Neki su još i globalno odbili mogućnost kritike ili rekli, da neiskusni mladići ne trebaju kritizirati iskusne, općenito priznate, zaslužne i od naroda obljubljene pisce. No mislim da je ovako mišljenje pretjerano. Svrha kritike ne leži u negativnom. Prava kritika nije destruktivna, nego konstruktivna. I konstruktivna kritika se mora priznati. A ja mislim, da je imenovana kritika bila konstruktivna.

Ipak se mora ukazati na njezine pogreške, koje su se podmakle kritičaru dijelom zbog manjkavog poznavanja gradišćanskih okolnosti, dijelom zbog krivog izraza ili zbog toga, što se nije potpuno uzela u obzir namjera autora drame.

Ne odgovara stvarnosti, kao da bi slikala drama samo okolnosti jedne pokrajine ili samo hrvatskog naroda. Problem bijega u varoš nije samo problem Hrvata, nego i Njemca. To je problem, koji vlada na sjeveru isto tako kao i u sredini.

Sigurno hoće Ignac Horvat sa svojom dramom odgajati narod i zato možda idealizira. Svršetak drame je takav, kakvog možemo u životu samo rijetko kad vidjeti. Ali to, kako se drama završava, sigurno pripada slobodnoj volji i slobodnoj odluci autora. I dok je taj svršetak za jedne možda razočaranje, bio bi možda tragični svršetak razočaranje za mnogo prostraniji sloj naroda, koji navodno očekuje happy end. Postavlja se samo pitanje, u kojoj se mjeri mora pjesnik prilagoditi ukusu jednih i drugih. Mislim da je najbolje, ako se ne gleda ni na jedne ni na druge, nego ako se vjerno slijedi svoju unutrašnju pjesničku koncepciju.

Ignac Horvat nije sigurno bio nikad pjesnik gole stvarnosti ili naturalizma: u njem se blagoslovno susreće realista i idealista, stvarnost i san. I to nije slabost, nego velicina pjesnika, ako unutrašnjom stvaralačkom snagom, znađe, vanjsku stvarnost i unutrašnje ideje i snove, združiti.

Svakako je tvrdo reći za pisatelja krasnih i zaista iz života uzetih slika, kakove su sabrane u knjizi "Veliki i mali", da on ne crta stvarnosti.

Kritičar je zaboravio još nešto, a to je, da Ignac Horvat svojom dramom u prvom redu hoće zabavljati. A to je važna svrha svake umjetnosti. I to je Ignacu Horvatu izvrsno uppjelo pomoću svoje duhovitosti i krasnog jezika.

Želio sam toj kritici nadodati barem ove tri ispravke. Ipak ponavljam: svaka se konstruktivna kritika mora pozdraviti. Ona je na korist književnicima i književnosti. Zanimjemi pred jednim književnim djelom, ne izreći o njem svoje lično mišljenje, znak je pomankanja književne kulture, i onda, ako se to dogodi iz prevelikog poštovanja, ili pak iz prezira ili kakovih drugih neobjektivnih uzroka, koji s književnošću nemaju nikakvih opravdanih veza.

P. dr. Augustin Blazović

Tražimo suradnike iz područja kulture, politike i gospodarstva.

GLAS

ČITAJTE I ŠIRITE NAŠ "GLAS"

HIŽA DRAŠKOVIĆ
Tragedija u 4 čini

iz života gradišćanskih Hrvatov

"Pravi je pjesnik uvijek svećenik,
pa tako je pravi svećenik uvijek i
pjesnik". Novalis

Zadaća pisca sastoji se u prikazivanju života. Pisac je čovjek, koji se služi riječima kao izrazajnim sredstvima svojega unutrašnjeg života. On je govornik, koji u sadržaju, motivima, idejama, simbolima i formama, govori svome narodu i koji onda uvjeruje, dokazuje, označuje, upituje, vrijeđja, zapovjeda i sapuce. I zato može pisac ozbiljno utjecati na promjenu postojećeg stanja u jednoj zajednici. Pisac drame "Hiža Drašković", P.dr. Augustin Blazović, pokušava svojim poštenim i iskrenim rodoljubljem, svojim kršćanskim nazorima na svijet, u njoj pokazati na najbolnije rane hrvatskog naroda u Gradišću. Autor ove drame pravi je sin svoga naroda i svojim prvim dramskim pokušajem daje velik prilog stvaranju nacionalne bine, nacionalnog kazališta. Ova je tragedija zaista svjedočanstvo duhovne sudbine hrvatskog naroda u Gradišću.

Kod svakoga evropskog naroda pojavile su se poslije rata drame i tragedije s opisom rata i ratnih posljedica, pa bi Hrvati Gradišća trebali biti narocito ponosni na ovu dramu. Ona doduse u kompoziciji nika-ka nije savršena. Mislim da su situacije u njoj previše kratke. No ipak je dr. Augustinu Blazoviću uspjelo pokazati izvrsnu njegovu sposobnost opisivanja karakternih crta svojih likova u čisto kratkim situacijama. Da je autor bogati sadržaj drame omotao s nešto više teksta, možda bi bila u potpunosti uspjela organska cjelina, to jest sinteza organske dinamike i ideje kao centra pjesničkog organizma. Djelo, koje ne bi bilo izraz licno-eksistencijelnog doživljaja pisca, sigurno nas ne bi moglo uzbuditi i pobuditi na razmišljanje o smislu, svrhe i postanka djela. "Hiža Drašković" nas je međjuti vrlo uzbudila. Misano-duhovna veza, koja je izraz pogleda na svijet P. dr. A. Blazovića (hrvatsko rodoljublje i smisao kršćanskog života), dana snagom umjetničkog oblikovanja, doista je odraz licno-eksistencijelnog doživljaja.

Ulice i dvore trava je zarasla,
Koprive dvoriju mnoga putna vrata.
Polamljeno staklo skilji spod saluge
Izvrčkeva plaho putnikove tuge.

Stari pauk prik lese paučine zaplita,
Po krovu lomaće orijova kita.
Nigdor ju ne pili, nigdor ju ne trga,
Nigdor ne uplazni nje staroga brka.

Na polju si starci prignut hrbat lamlju
Trudne stare krave rušu se u jarmu.
O starci, starice! Išćem vasu dicu!
Ka kuga to rici životnu vam klicu?

Bijela kuga j' kod nas porode rjetkala.
Črna kuga boja jedince pobrala.
A pod sijedu starost gine nam ufanje.
Sijemo mi sitvu, ali gdo da zanje?

Sjetimo se sadržaja. Pisac nam opisuje propast jednog hrvatskog seljackog stana neposredno poslije drugoga svjetskog rata. Vidljivi i realni uzro propasti je rat, u kojem jedini sin Tome pada na fronti, a kod kuće bi trebala po roditeljskim namjerama ostati i živjeti jedina kćer Anica. No ona je zbog zabludjelih i negativnih nazora zgubila smisao za šelo i roditeljski dom i ona se unatoč vijesti o smrti Tomislava zaručuje s nekarakternim covjekom Valterom i s kojim kasnije stupa u hitni život i s kojim se nakon nekoliko godina teskog gradskog života opet rastaje i vraća natrag u opustošeni i mrtvi svoj roditeljski stan, gdje još živi samo majka, bolesna i jadna. Susjed Drašković pokušava još uvijek oženiti svog sina Kazimira s Anicom i tako spojiti i ujediniti dva rodbinska gospodarstva. Ali Anica sva slomljena, priznaje, da ona više nije sposobna roditi djece, jer je već jednom pobacila. Ona više nema 'lijepu' budućnosti, ali čujemo glas pjesnika, kako s dirljivim riječima na koncu tragedije ukazuje na smisao i zadaću njenog budućeg života.

Anica: Oj, mama, draga kuma! Kako strašno teška je moja sudbina. Najvolila bih čuakrat umrit.

Bare: Neka tako govorit, Anica. Žitak mora dalje pojt!

Anica (zuko): Ča ja imam već od žitka? Šuha, perodeca kita sam, ka je nek za odsić i za hitit u ogsanj. Ima još moj žitak kakov razum?

Bare (ozbiljno): Anica! Ja sam ti kuma. Ja sam te na krstu držala. Sad je ovdje ura, da ti pomorem, da te opomenem: žitak kršćana nikad nij prez razume.

Anica: Znam, kuma. Ali za koga ću ja već živit?

Bare: Ti još pišas? Nismo se ravno pominali za tvoju majku, kako si potrebna njoj. Živi za nju!

Anica: Ali kad majke već ne bude? Drhćem, da ćedu me vrijeđa ostavit.

Bare: Neka zabit, Anica, sirot, udovic, siromahov bit će svenek. Svenek će bit onakovih, kim je ljubav potrebna, za ke moreš živit.

Anica: Ali ova samota u ovoj pustoj hiži bit će za zdvojit. Ovde ću imat svenek tu čut, da je naš stan na smrt osudjen, da sam kot va mrtvečkoj kringji, da će hiža Drašković izumrit.....

Anica: Ali na nijednoj drugoj hiži se nij spunila kaštiga Božja tako stresno, kot na nami.

Bare: Kaštiga? Gdo zna? More bit nek proba ili znamda pokora za zdavno oproščene grihe. Ali neke se sada već zato trapit. Namjesto ove gomalj-ske hiže, misli sve već na onu, ku si moramo sasim životom zaslužiti.

Walter Linden piše: "Pjesništvo je oblikovani izraz religioznog doživljaja zajednice. Pjesnik je gledalac svoga naroda: njegov osnovni unutrašnji doživljaj jeste susret s velikim sudbinama svoga naroda...."

Zar ove riječi Waltera Lindena (i već na početku citirane riječi Novalisa) ne odgovaraju pravoj istini? Da je to prava istina, najbolje znađu gradišćansk Hrvati, gdje su pjesnici i duhovni vodje naroda najviše bili svećeni i. Spomenimo samo dva najznamenitija imena gradišćanske književnosti: Mate Miloradića i nasljednika mu Ignaca Horvata. Vjerujem da će za 20 godina ovoj dvojici pripadati i dr. Augustin Blazović, kao predstavnik nasega vremena.

Ako dr. A. Blazović u ovoj tragediji daje svjedočanstvo vremena, onda se ona može razumjeti i simbolički: pisac primjerom propadanja jedne hrvatske obitelji ukazuje na postepeno propadanje cijeloga hrvatskog naroda u Gradišću. Nu mora se nadodati, da pisac ne ostaje 'esicistički' na toj tragičnoj činjenici, nego on u zadnje dvije kitice prologa i epilo-

ga u skladu s njegovim pogledima na gradišćanski problem, ovako uzvikuje:

Za bojem na novo sitva pozeleni,
Po tugi na novo život se obnovi.
O sijajte starci, da b' polje rodilo,
O sijajte, da b' se selo posledilo!

Neka se napunu zipke, dvori, hiže,
Da probudu selo sale i norije,
Junackoga prla jačke neka glusu,
Nas narod na novi život da probudu.

U drami ima mnogo humorističnih i ironičnih crta. Kao i u drami "Brate, ostani doma" od Ignaca Horvata, tako je i u ovoj tragediji naj-mudriji stariotac. Njegove su riječi promišljene i odaju nam starčaku mudrost. Lik starogoca narocito je dobro ocrtan. Jure je Drašković, covjek, možemo reći - nemilosrdan i u uvjerenju, da slijedi tradiciju svojeg u selu najbogatijega i najpoštenijeg stana čak je možda nepravedan prema svojoj kćeri u času kada ju proklinje i protjeruje iz svoje kuće. Anica je lik jedne nesretene djevojke i još nesretnije zene, koja nije sama toliko kriva svojoj nesreći, koliko možda kućne ratom dane okolnosti. Ona je bila takoreći slijepo zaljubljena u nacija Valtera Matusa i zato nije bila u stanju pravovremeno upoznati njegove karakterne slabosti, kako su to upoznali njezini roditelji. Karakteristiku hitnog života Anice i Valtera, pisac nam kratko, ali vrlo jasno i precizno u trećem činu predocuje. Tu se u par situacija vidi sva bijeda i losi temeji njihova hitna života.

Ova drama ima još jedan smisao: metafizički. Anica mora na koncu trpjeti ne samo zbog svojih ličnih grijeha, nego i zbog grijeha svojih predaka, koji se u drami vrlo jasno vide.

Nasuprot stavu P.dr.A. Blazovića, da u književnom djelu veliku ulogu igra i zabava, te komponente u njegovom djelu ipak ne ćemo naći. Dr. Blazović u "uvodnoj" riječi, kaže, da hrvatski narod traži od igrokaza u prvom redu zabavu i veselje i da je rukopis ove drame nekoliko godina ležao u pisacem stolu zbog dvojbe, da li je ova tragedija zrela za publiciranje i za naše pozornice i "ješu li nase pozornice i naš publikum zrele za ovu dramu". Možda se ipak može pouzdano tvrditi, da je hrvatska publika zrela za ovu tragediju, iako ona u prvom redu nešto veseloga i zabavnog očekuje. Ova će tragedija hrvatski narod možda potresti i potaći na razmišljanje.

S tim u vezi želio bih naglasiti i problem kazališnih "grupa" ili "družina", čija je zadaća, pjesnički splaniranih djela, mimikom scenski oblikovati i to prikazati publici, bolje: narodu. Narod na bini vidi radnju, mnogo događaja. Jedan događaj izvire iz drugoga, jedno je uzrok drugome. Tu organsku vezu stvara pjesnik, stvaralac djela, a dužnost glumca je, da te radnje u situacijama, karaktere i njihove probleme, dramatičnu i dinamičnu napetost djela, psihološke, patetične, lirične i filozofske situacije, vjerno na bini izvede. Zato forsati glumca u velikom odlučuje umjetničku vrijednost drame. "Hiza Drašković" zahtjeva nekoliko vještih glumaca.

Mi vidimo, da imamo mnogo ideja, da imamo talenata, volje i želje za stvaranjem, za književnim stvaranjem, ali jedno nam bas nedostaje: prostor i sredina. Nas je prostor mali, naš je narod mali i zato naše opće-ljudske spoznaje; umjetnička djela naših gradišćanskih književnika

nađehnuta istinskim doživljajima, nastala iz duha i ruku istinskih građićanskih stvaralaca (Mete Miloradića, Ignaca Horvata i toliko drugih), nemaju mnogo mogućnosti sirenja. Građićanski kulturni radnici moraju u javnim i privatnim iskustvijama pojačati aktivnost bazalnih skupina i kritičnim savjetima potaći pisce na stvaranje novih knjizevnih djela. Znamo da kazaliste u najširem smislu te riječi uzima udio u duhovnoj sudbini svakoga naroda i da ono pripada kulturnom organizmu pojedinog naroda, a narocito onda, ako je ono ogledalo svega toga, što je karakteristika vremena i htjenja toga vremena. I ako se kazališni komadi odlikuju još umjetničkim osebinama (kao "Brate, ostani doma" od Ignaca Horvata i ovaj "Hiza Drašković" od P. dr. Augustina Blazovića), onda ono čine narodnu kulturu, koja je opet izraz duhovne vrijednosti narodnog života. s.s.

DVIJE PJESME

Stjepan Šulek

USKRS

Uskrsnuo je Krist
 i s njime mnoge zajednice svijeta
 a ja kao sirotan još danas čamim
 lutajući stazama nesavršenosti
 skoro ničiji ni Božji ni vrazji
 svoj i Božji i vrazji
 u neprekidnom nosenju ljudskih prljavstina
 zbrkanih ideja i ponešto Bozanske istine

Uskrsnuo je Krist
 a ja kao sirotan još danas čamim
 lutajući stazama nesavršenosti.

-PJESNIK

"Izgubljeni sin", držanjem pjesnika
 u stanju divljine raste kao drac i visoki jablan
 stvarnost njegovih misli i osjećaja zakopana je u stvarima
 gdje staruje tamna duša
 njegove riječi nisu ni boja ni uzjika
 jer sve je to ukrala ljubomorra duša njegova
 izražaj lica njegova odaje nam samo strah i ljutoću
 što ni na zemlji nije ni na nebu staruje
 melodija duše njegove nije vesela
 ona je pjesma boli bez udisaja, rascvjetalih ruža
 motivi i elementi bjesnog ogorčenja protiv ovog života
 koji kao da se jadnim i nemoćnim ljudima snije
 u njihovoj borbi za spoznajom istine
 Pjesnik sa strastima u svojim grudima
 raste kao drac i visoki jablan
 koji se oživljuje kad vjetar zapuše
 i pomuti jalovu tisinu života
 on je placući stranac nemirnih putovanja
 što se u crvenim poslijepodnevnim umorno vraća teškoj melankoliji
 tihom sanjarenju usamljeničkih čeznja.

NOVA HRVATSKA LIRIKA

Miroslav Krleža

Mi smo čitateljima GLASA tokom prošle dvije godine predstavili najznamenitije hrvatske pjesnike na svršetku devetnajstoga i na početku dvadesetog stoljeća: Silvija Strahimira Kranjčevića, Augusta Gustava Matosa, Dragutina Domjanića, Vladimira Nazora i Tina Ujevića. Vidjeli smo, da su oni pisali i rodoljubnu liriku i da su time kasnije generacije, kao i današnju generaciju, hranili hranom patriotizma i ljubavi prema domaćim književnim uzorima.

U ovom broju GLASA želimo našim čitateljima predstaviti Miroslava Krležu, potpredsjednika Jugoslavenske akademije i direktora Leksikografskog zavoda u Zagrebu.

Rodjen je 1893 u Zagrebu. Jedno je od najplodnijih i najutjecajnijih imena u hrvatskoj modernoj književnosti. Neposredno iza g.1918 razvio je golemu književnu aktivnost, baveći se mnogostrukim i vanredno plodnim književnim radom: pjesničkim, dramskim, pripovjedačkim, esejističkim, kritičkim, polemičkim, uredničkim, publicističkim i dr.

Knjige pjesama: Tri simfonije (Zagreb 1917), Pan (Zagreb 1917), Pjesme (Zagreb 1918), Pjesme II (Zagreb 1918), Pjesme III (Zagreb 1919), Lirika (Zagreb 1919), Knjiga pjesama (Beograd 1931), Knjiga lirike (Zagreb 1932), Simfonije (Zagreb 1933), Pjesme u tmni (1937).

Drame: Golgota (1922), Vucjak (1923), U agoniji (1928), Gospoda Glambajevi (1929), Leda (1930).

Novele i romani: Tri kavalira gospodjice Melanije (1920), Hrvatska rap odija (1921), Hrvatski bog Mars (1922), Novele (1924), Povratak Filipa Latinovicza (1932), Hiljadu i jedna smrt (1933), Na rubu pameti (1934), Banket u Blitvi (1939) i dr.

Eseji i polemike: Moj obracun s njima (1932), Eseji (1933), Evropa danas (1935), Knjiga studija (1936), Eppur si muove (1938).

Krleža se u svojim djelima, protkanim izrazima sumnje, nemoći, psovkom i placem, a danim s mnogo individualnosti i temperamenta, dotirivao svih pitanja kulturnoga, društvenoga i političkog života ondanjih hrvatskih prilika, a koja djela nisu uvijek naisla na odobravanje hrvatske inteligencije. s.s.

CRVENI SUTON

Suton je danas crven akvarel,
po kome lahor igra,
modar i zut i bijel.
I jato boja pijuće i leti
po bozjoj paleti.
U tišini djetinji zvoni glas
o sutonu što gine u radostan čas:
Na brdu su kresovi planuli,
oblaci tiho lete.
Zvuci su večernji kanuli
i svijetla večernja svijete.

Suton je danas crven akvarel,
po kome lahor igra
modar i žut i bijel.

NOĆ U PROVINCIJI

("Psi laju a karavana prolazi".
Stara arapska poslovice).

Zašto tako laju psi po našim mračnim noćima?
Odjeknu li cestom korak nepoznata stranca
il' zvonja usred tmiđe vuk?

Na tren je tiho; sve glasove proguto je muk
i dok hladno klizi zvek pasje a lanca,
u daljini neka lampa tiho žmirka očima.

Sve je gluho. Potom opet lavež počima.
Psi laju. Laju bijesno, bezumno i suludo,
psi laju glupo, krvavo i uludo
na sve što se krene: na svjetiljke, na glasove i sjene,
na mjesec, slutnje i nepoznate ljude,
psi laju, pjesme pasje, lude,
psi laju noći i noći, tamne i vjetrovite,
a te su pjesme pasje jalove i prokletstvom ovite.

O pasji sabore, ti laješ, a karavane idu
i čuje se zveket orme, kopita i točkova škripa.
Zaludu lavež tvoj svu pasju mržnju na prolaznike sipa,
svi prolaze i nestaju, a ti na lancu kao sjena slijepa
sudbinu čekaš, da s tobom tu pod plotom pasji krepa.

KHEVENHILLER

Serenissimusa Archiduxa Carolusa
Tabornik Generalkvartirmajster
Khevenhiller na tlaki zida novi
Banski festung Carolostadium

A. D. 1579

(Iza "Balade Petrice Kerempuha")

Nigdar ni tak bilo
da ni nekak bilo,
pak ni vazda nebu
da nam nekak nebu.

Kajti: kak bi bilo da ne bi kakak bilo,
ne bi ni bilo nikak, ni tak kak je bilo.

Ar je navek biho da je nekak bilo,
kaj je bilo, a je ne, kaj neje nikak bilo.

Tak i vazda bude da nekak vre bude,
kak biti bude bilo da hi biti bilo.

Ar nigdar ni bilo da ni nišće bilo,
pak nigdar ni nebu da nišćega ne bu.

Kak je kak je, tak je navek bilo,
kak bu tak bu, a bu vre nekak kak bu!

Kajti nemre biti i nemre se zgoditi
da kmet ne bi trebal na tlaku hoditi.

Nigdar još ni bilo pak nigdar nemre biti
da kmet neje moral na vojcinu iti.

Kajgod kakgod bilo opet je tak bilo,
kak je bilo tak je i tak bude bilo.

Kak je navek bilo navek tak mora biti,
da muž mora iti festunge graditi,

bedeme kopati i morta nositi,
z repom podvinutim kakti kusa biti.

Kmet nezna zakaj tak baš mora biti
da su kmeti gladni, a taborniki siti.

Ar nigdar ni tak bilo da ni nam tako bilo,
pak nigdar ni nebu da kmet gladen ne bu,

kajti nigdar ne bu na zemlji ni na nebu,
pri koncu pak Turcin potukel nas se bu.

A kmetu je sejeno jel krepe totu, tam
il v katedrale v Zagrebu,

kak drugog spomenka na grebu mu ne bu
nek pesji brabonjek na bogeckem grebu.

MOJA MATI

Mojoj majci na dan žena

Ja nisam nikad napisao pjesmu
o tebi majko!
Ja sam kuso i nisam mogao:
pjesma mog života bila si ti.

A. Nizeteo

Seljakinja je moja majka. Prosta, jednostavna, ali ipak velika, mila, draga i božanstvena. Njezino je krilo bilo sigurno utočište i toplo gnijezdo. Kad majke nije bilo doma, onda je kuća bila prazna i hladna. Mi smo ju sjedeći na pragu uznemireno očekivali. Kad je nije bilo doma, onda nistanije išlo u redu.

Nasa majka je nase sunce. Kad je ona bila doma, onda je bilo u kući vedrije i toplije. Otac je tada bio zadovoljan, a mi smo bili veseli; pjevali smo, pa i tukli se (ali samo iz ljubavi). Kad se ona iz grada vraćala ili iz polja mi smo veselo pred nju istrckavali i zazarenim ocima vikali: mamo, mamo. Ona je uvijek bila zadovoljna, vesela. Kad je zvono zazvonilo na "ave Marija" ona nas je s toplim mlijekom i bijelim kruhom očekivala. S majkom bili smo uvijek jako sretni. Kad smo spavati išli majka nam je priljubila naše male nespretne ručice i molila je, a mi smo pospano za njom ponavljali. Tada nas je poljubila i radila dalje svoj posao. Krpala je i sivala nasa pokidana odjela.

Ona je znala pričati tako lijepo kao niko drugi. Kad je s pričom prestala, mi smo ju onda milo molili: "Majko, pričajte nam dalje". I ona je neumorno nastajala pričanjem. Majcine su nas pripovjetke prenjele u san.

Kad je došlo vrijeme škole, ona naš je prvi put odvela u školu. Njezin majčinski poljubac hrabrio je nas plasljivce. Ona je radila za nas danju i nocu, neumorno.

Kad sam na duže vrijeme ostavio dom i odlazio, ona me je uvijek žarko poljubila. Prolila dvije krupre suzice, pa tiho kazala: "Bud dobar". Koliko ljubavi je bilo u tom glasu, koliko tuge u tim krupnim suzama.

Danas ja očekujem svako njeno pismo s neopisivom žeđju. Ruka mi zadršće, srce mi zaigra, kad uvidim slova napisana majčinom rukom. Ona meni u svakom pismu pošalje svu svoju ljubav, svoje srce.

Kaže se da sve se zaboravlja. Možda ima nešto u tome istine. Ali nešto je vječito, stalno i nezaboravno; lik majke. Taj je lik vječni, koji se ne da opisati, kojeg se ne može naslikati, kojeg se ne može u mramor urezati. Riječ MAJKA je najčišća i najsrdačnija molitva, koju mole djeca, odrasli i stari, koja do neba dopire. To je riječ koja popunjava sve praznine, koja tješi sva nezadovoljstva. Svaki se rado sjeca svoje majke. Za svakog je sveti taj pojam. I meni.

Kako je onda došla kad sam bio mali, tako i sada, dodje ona u mojim teškim trenucima i u tuzi mojoj, pa se blago smiješi. Oh, koliko snage i čarobne sile ima u tom osmijehu!

Kad nikog nemam, kad me svi odbiju i odstrane, onda ona ispruži svoju izdjelanu ruku, pa me pocjeli. Oh, koliko ljubavi i potstreka ima u tom cjelivanju! Kad mi se svi rugaju, onda ona suze lije. O, kako su meni drage

te majčine suze! Kad nikog nemam, kad sam jako, jako sam, moja je majka i onda pored mene. Majci mozem ja sve ispricati. Majka sve saslusha. Majka sa mnom tuguje, majka se sa mnom raduje.

Ona i danas bdije kad sam bolestan. Ona moli oce nas za zdravlje svoga sina. O, kako je draga i lijepa ta molitva! Moja je majka uvijek sa mnom, svagdje i u svakom trenutku. Ona uvijek moli za svoga sina.

U nedelju uzima svoj veliki rubac i žuri u crkvu. Svake nedelje moli ona za svoga sina. Ona uvijek ceka, da ce joj se sin poyratiti. Svake nedelje, svakog svetka, svakog dana. Kada sunce pred ocima nestane ona stane na pragu pa ceka. Kada neko na vratima zakuca, onda zaigra majcino srce. Kad u tihoj noći nešto šusti, ona misli na svoga sina. Ona ceka jer je majka Hrvatica. Ona ceka danju i noću, jer hrvatske majke moraju cekati na svoje sinove, koji u tudjem svijetu ceznu za majkom. Kad se na bozicnom drvcu zapale svijece majka ceka onoga koji ne može biti prisutan. Kad krene uskrсна prosecija, onda majka traži onog sina koji ne može biti u proseciji.

Kako se ona znala radovati divljem šumskom cvijeću! Koliko smo mi žarkih poljubaca dobili za divlje kruške i jagode kad smo se vratili iz šume i veselo vikali: "Mamo, ovo sam Vam donesao"! Kako su sijevale oci nase, kako nar se žario obraz naš, kad smo na imendan majcin s rukovetom cvijeća pali u majcino naručje! Ona nas ljubeci dizala visoko, visoko, a mi smo bili sretni i zadovoljni. Oh, kako je velika ljubav majcina! Srce je moje majke ispleteno iz goruće ljubavi i sjevajućeg zlata.

Majcinoj ljubavi nikada se ne možemo dosta zahvaliti. Kako bi se mogla zahvaliti sva ona dobrota, sva ona žarka ljubav, sve one zlatne suzice, sve ono, što nam je nasa majka darovala?

Kad sam izgovorio prvu riječ ma - ma, ona je sigurno bila neograničeno sretna. Ona me čvrsto držala za rucicu, kad sam pokušavao hodati. Ona me bezbroj puta uzela u svoje krilo. Ona je bila uvijek sa mnom.

Majka je goreća ljubav, sveta i uzvišena. Ona danas ceka na mene. Ona svakog dana moli, Ona se uvijek nada. Ona me svuda prati. Ona je moje srce, ona je nasa ljubav.

Danas vise ne mogu s rukovetom šarenog šumskog cvijeca pasti u Tvoje naručje, ali moje srce je i danas kod Tebe. Ne mogu veselo i zarezano viknuti: "Majko". Ali Ti cujes glas svoga sina, moga srca.

S pragnim rukama, ali iskreno sapcem danas; "Bog plati". I ja sam neograničeno opet sretan.

Moja majka je prosta seljakinja.

Moja je majka Gradiscanka.

Nikola Benčić

O KAZALIŠTU

Postoje dva mjesta, koja na nas naročito djeluju svojom arhitekturom i svojom simboličkom ornamentikom. To su: crkva i kazalište. Dva mjesta, dva dvije stvarnosti, koje se od drugih stvarnosti svijeta osobitim svojim osebinama i svojstvima, svojom svrhom, naročito razlikuju. Ovo su mjesta koja su ograđena istim materijalno, kao i obične kuće za stanovanje, ali svecani stil njihovog unutrašnjega i vanjskog uređaja, otkriva nam, da ovo nisu mjesta obična, makar i svakodnevne, već samo neke svecane i

da kažemo idealnim svrhama određena. Kažemo: kazališne zgrade i crkve u velikim gradovima svojim umjetničkim spomenicima reprezentiraju kulturu.

Usporedimo kazalište s nekim drugim prostorijama. Stanovi. Stanovi predstavljaju intimni kutić čovjeka, gdje on živi zajedno sa svojom obitelji po onim prirodnim zakonima, koje je nama ljudima dao Bog. To su najsvojija mjesta čovjeka.

Kancelarijske i poslovne prostorije su prostorije, gdje čovjek ideju pretvara u realnost, u novac. Tu sjede činovnici: sluge države ili privatnika, koji se jedan od drugih razlikuju po tome, što je slugama države vrhovni zakon paragraf, a slugama privatnika profit. Ti isti ljudi samo su u svojim privatnim stanovima svoji, 'ljudski, neslužbeni.

Spomenimo još jednu vrstu prostorija: gostionice, kavane, noćne lokale. To su mjesta, gdje se 'harmonično' sastaje ljudska glupost i komadić čovječje pameti. (Tu se kadkad stvaraju planovi i za revoluciju, za promjene društvenoga, kulturnoga i političkog života).

Namjerno smo nabrojili nekoliko vrsta prostorija, kako bi nam se što bolje mogla predočiti suprotnost između njih i kazališnih prostorija. Kazalište - koje preko dana tužno i usamljeno mjesto! Te ogromne zgrade stoje preko dana prazne u velikim gradovima i baš skoro bez svrhe. U određenim časovima dana vidimo u blagajničkim prostorijama guzvu ljudi. Na bini se vrti nekoliko glumaca, koji nešto uvježbavaju, a potraga u tamnoj pozadini hiljadu sjedala sjedi režiser, koji upravlja tom grupom ljudi na bini. Sad se otvaranjem električnog svijetla najednom pojave cistačice sa svojim metlama i krpama za brisanje prašine. Na bini se binski električar zabavlja repariranjem ogromne kazališne aparature. Kadkad se pojavljuje čuvar sa svojim kontrolnim satom i gleda da li je "sve u redu". Osjećaj izgubljenosti i strahote! Dugi hodnici, prazne tamne sale, džungla kulisa, visine i dubine. Koji svijet je to čudan i poseban, nastao u prošlim stoljećima i obucen dostignućima tehnike prohujalih dečenija dosao i došao u službi jednog cilja: prikazivanja života, onoga što je čovjek iz bilo kakvih povoda za bilo kakovu svrhu stvorio, komponirao u muziku, poeziju ili prozu.

Ako je svijet naš produkt prošlosti, onda crkva i teater na poseban način oživljuju za čas stvarnosti prošlih stoljeća, stvarnosti prohujalog vremena. Nijedna institucija našega modernog doba ne ujedinjuje toliko prošlost sa sadašnjosti koliko to crkva i kazalište čine. U jednoj jedinoj večeri ponavljaju se pred našim očima navike i impulsi prošlih stoljeća. U jednoj jedinoj večeri počinje i završava se sve radi čega smo se mi publika iz citavog grada sakupili u kazalištu. Kad se otkriva zastor, pojavljuje se mbl, grupa prikazivajućih ljudi i od sada se pred našim očima nižu scene. Mi našim razumom i ošjećajem, tužno, uznemireno ili veselo, - prema tome da li gledamo tragediju ili komediju - slijedimo situacije, koje je stvorio pjesnik, a glumac sada boljim ili lošijim načinom prikazuje.

Mi pojedinci u kazalištu za vrijeme predstave sačinjavamo kolektiv. Svaki je od naš član tog kolektiva tako dugo dok traje predstava. Kad predstava završi, mi članovi kolektivne publike, opet se pretvaramo u pojedince. To je tako bilo u prošlosti, tako je i danas i tako će to uvijek biti. U jednoj jedinoj večeri. Osnovni značaj modernog svijeta je kolektiv. Zato je kazalište u cijeloj svojoj historiji uvijek predstavljalo "moderni svijet". To nije bilo tako samo u staroj Grčkoj, nego svuda, gdje je za

izvodjenje neke stvari bila potrebna publika. Put kolektivizacije ljudi u publiku sa svim svojim napetostima pripadalo je i pripada osebinama kazališta. To su dobro znali i to i danas dobro znadu nosioci različitih "revolucionarnih" ideologija. Oni emocionalnim sredstvima u korist socijalističkog napredka (ili fasističkog) iskoristavaju patos riječi kao domovina, vrlina, štvo, slava ili mrznja prema neprijatelju. U ovom slučaju kolektiv se svijesno stvara od strane u državi vodeće ideologije. Ovdje kazalište gubi u svom značenju, jer ono se pretvara u govornicu i tribinu slavljenja vodeće ideologije u državi.

Zato predstavnici kulture 20 stoljeća nije lagano. Jer oni se moraju svim silama boriti protiv takovih shvatanja i takovih metoda sprovođenja ideoloških priča u javnost. (Vjerujem da je dobro, ako jedna partija nastoji izobraziti i odgojiti vlastite umjetnike, ali zasto i s kojim pravom ta partija ugujetava slobodnog covjeka (-stvaroca), koji želi slijediti sebe, svoje unutrašnje duševno gibanje i svoju savjest, a ne njemu naturnutu ideju, koju ne može iz bilo kojih razloga prihvatiti).

Posjete kazalištu ne činimo svakog dana. To mora izgledati malo svečanije nego posjeti kinima. U naše moderno i tehnikom bogato vrijeme, kazališna je igra skoro isključivo potisnuta noći. (U vrijeme Shakespearea predstave su počele tako rano, da su gledaoci stigli svojim kućama još prije nastupa sutona. I za vrijeme baroka igre su se predstavljale za dana, pa je bila velika senzacija kad je binski arhitekt Galli-Bibiens uveo prirodnu mjesecinu u svoj fantastični dekor). Svim misterijama, svim igrama, noć je prirodni afinitet. Za vrijeme igre ne zelimo svijetla danjega, nego tamu, noć.

Kazalište je mjesto gdje se mi možemo pošteno nasmiјati i odmoriti. Ali to je mjesto, gdje se izvadaju i tragedije, propasti ljudskih života: smrt. Tu se dakle pokazuju komedije, koje prikazuju slabosti i ograničenosti covjeka i njegova svijetla tu se pokazuju tragedije, koje prikazuju covjekovu sudbinu s visim silama, dakle covjeka u njegovoj punoj snazi. Kazalište nam prikazuje život stvarnosti, ako je umjetnik iskreno nastojao slijediti kod stvaranja djela svoje unutrašnje umjetničko uvjerenje, bez utjecaja partijskih programa i ideologija. Drama koja prikazuje pravi život, djeluje na nas i poučno.

Na bini zelimo mi vidjeti stvarne ljude, karaktere, psihološke zapletke. Mi zelimo umjetnički doživljaj: umjetnost.

(Nastavit će se).s.s

HRVATSKA KNJIŽEVNA SEKCIJA

UMJETNIČKA KNJIŽEVNOST U GRADIŠĆU (II)

FRAN KURELAC (1811-1874)

On nije Gradišćanac, ali je potrebno da ga spomenemo. Rodio se u Bruvnu (Hrvatska) iz oficirske porodice. Osnovnu školu pohađao je u Švarci i Rakovcu. Gimnaziju u Karlovcu i Gracu, gdje se je upoznao s Ljudevitom Gajem i s time sa ilirskim idejama. 1830 g. zivi u Zagrebu, ali nakon oćeve smrti (1833) dođje u Bec. Dvije godine kasnije nalazio se je na budimpeštanskom sveučilištu, gdje se je upoznao s Janom Kollarom i sa njegovim panslavističkim idejama. 1840 opet je u Becu, gdje pomaze Vuku

Karadžiću i Kopitaru. U Gradišće je došao dvije godine kasnije s prof. Fialke. Na cesti jednog hrvatskog sela čuo je: "Kuma će delate"? To ga je tako razveselilo, da je god. 1846 krenuo na put da sakupi narodne pjesme u Gradišću, što mu je bilo uspješno. U ovom ga je radu prekinula mađjarska revolucija 1848 g. Tada je on napisao članke: "Proglas na krajišnike" i "Proglas na Nemce". Iste godine postao je učitelj hrvatskoga jezika na Rijeki. 1854 otpusten je iz službe. Četiri godine kasnije na poziv Strossmaera postao je u Djakovu učitelj starocrkvenoslavenskog jezika. Iste godine izdao je knjigu "Recimo koju". Tu on opisuje uspomene iz svog života. Godine 1842 izšla je njegova knjiga pod naslovom "Fulminacija". U toj je knjizi on objavio svoje pjesme, govore, oglase i filozofska razlaganja. Godine 1871 priredio je za štampu "Jacke ili narodne pesme prostoga i neprostoga puka po Župah Špron, Mošun, i Železnoj na Ugrih". Ovih je godina bio obolio i dosao je u Beč na liječenje, gdje su mu djaci društva "Velebita" priredili mnogo lijepih časova. Godine 1874 pozvan je u Firenzu, gdje je i umro 17. jula 1874.

MATE MERŠIĆ MILORADIĆ (1850-1928)

O pravoj gradišćanskoj lirici možemo govoriti tek nakon njegove pojave. On je dobro poznao dušu gradišćanskih Hrvata, te ju je opjevao u mnogolichnoj pojavi.

Mate Meršić po pjesničkom imenu Miloradić rodio se u Frankanavi iz seljacke porodice. Škole je pohađao u susjednoj Ugarskoj, u Kisegu i Juri. Svagdje je bio eminent. Bogosloviju je svratio u Juri, te je 9. marta 1876 bio zaređen za duhovnika. Kapelan je u Filezu i Velikom Boristofu. Godine 1879 bio je premješten u Hrvatsku Kemlju, gdje je ostao sve do svoje smrti. Pisati je počeo već u svojoj mladosti. Prve svoje knjige napisao je na mađjarskom jeziku. Neke su mu knjige prevedene na strane jezike. Mnogo se je bavio matematikom, fizikom, filozofijom, te je za školsku godinu 1882 napisao: "Fizika". A kad je on vidio veliku zapustenost Hrvata u Gradišću, zapjevao je na hrvatskom jeziku. Miloradić je tada imao 53 godine. Prva njegova pjesma pojavila se je u kalendaru Sv. Familije "Širom-barom s našim darom kalendarom". Uredjivao je Nase Novine. Izdanje svojih pjesama nije doživio. Umro je 2. februara (veljace) 1928 godine.

Njegove je pjesme za tisak priredio Martin Meršić st. u izdanju HKD-a. Prvi je svezak izasao 1934 pod naslovom: "Zibrane jacke". Kako se je pojavila potreba za novim izdanjem, ponovi se tiskanje pjesama pod naslovom: "Prestruznjaki" i "Jacke". (Opsirnije o njemu vidi u GLAS br. 3. 1958 god. u člancima: "Riječ o Matu Miloradiću" od Stjepana Šuleka i "U ogledalu tridesetgodišnjice smrti Mate Meršića Miloradića" od Nikole Bencića).

Dr. FRANJO HORVATH (1851-)

Rodio se je u Frankanavi iz zemljoradničke porodice. Srednje je škole pohađao u Kisegu, Juri i Estergombu. Kako je on bio izvanredno dobar učenik poslase ga u Rim u "Collegio Germanica-Hungaricum". Ovdje je on bio posvećen za svećenika. Kapelan je bio u Pozunu, a profesor njemačkog jezika i pjevanja u Estergombu.

Dr. Franjo Horvath bio je veselog duha i plemenitog srca. Evo nekoliko stihova iz njegovih pjesama:

Nemore se klinčac cipit va koprivu,
 Nemore se roza presadit pod verbu.
 Tako i ja moj žitak neg ovuđe najdem,
 Kađe je moj početak bil lip a i blažen.

JOŽEF MARGITAI (1854-)

Rodio se je u Čerenčoču. Godine 1873 učitelj je u Selincu. Kasnije je postao profesor na učiteljskoj školi. Napisao je više knjiga: "Dobre knjige" Nagykanizsa godine 1885, "Mali i Veliki Katekizam", "Hrvatska gramatika", 2 "Hrvatsko-ugarski i ugarsko-hrvatski rečnik". Godine 1892 uredjivao je časopis "Međjumurje" i "Međjumurski kalendar".

IVAN ČUKOVIĆ (1865-)

Rodio se je u Geristofu. Bio je misionar. Pisao je molitvenike. Knjige: "Kršćansko katoličansko cvetje", "Vsakiđanja hrana", "Jezus i Marija zergalo kršćanske mladine" i "Majuska pobožnost". Ostale knjige: "Poslušni, ca bi bilo dobro i znam potrižno?", "Čerljeni i sveti kapulir", "Nedilja". Pisao je članke za kalendar i za "Naše Novine". Duhovnik je bio djurske biskupije. Ksnije je otišao u kloštar Lazarista, gdje je napisao "Žitak svetih III. del". Rađo se bavio fizikom.

IVAN ELAZOVIĆ (1884-1946)

Rodom je iz Frankanave. Već je u mladosti počeo pisati pjesme i članke. Najpoznatija mu je pjesma "Kod Dunaja", gdje uspoređuje tu veliku rijeku s malim potocićem svog kraja:

Vse me ovde, spomenuje
 Doma j' lipse, doma je bolje...
 Mili cesi, lipo vrime
 Zač neg doma brzo zgine?

DOMETAR LEMBERG

Bio je po zanimanju tesar. Rodom je iz Mjenova. Tema njegovih pjesma je ljubav, priroda i hrvatski narod. Godine 1944 redakciji kalendar piše ovako: "Kako je letos s kalendarom? Mislim, da ga opet niste izdali, a da su ljudi priviknuli na njega. Ovo je prava bolest duše kad mora spatati i nemore črpiti (iz kalendara) ono ca joj je potrižno...i va pogibeljji vam Vaš Lamberg pjeva i će njevati, dok bude srce u tijelu tucalo a duša bivala....".

Nastojao sam da u kratkim crtama prikažem imena gradišćanske literature sve do najnovijega vremena. Da sam bio tako kratak razlog je taj, što nisam mogao doći do opširnijih izvora. Nadam se da će možda budućnost pružiti mladoj generaciji više mogućnosti, da se s tim pitanjima još više pozabavi.

Nikola Lerčić

ČITAJTE I ŠIRITE NAŠ "GLAS".

JEZIČNI OGLED
Po Maretiću i.g.

M

malodoban, minderjährig, slabo potvrđena riječ u Akademijskom rječniku; još je bolje, ako velimo: maloljetan, maloljetnik - ca. maloprodaja, Kleinverkauf; može se podnijeti.

manjkati je riječ uzeta iz talijanskoga (mancare); a faliti je po njemačkom fehlen; hrvatski se kaže: nedostajati. A tako se mjesto manjkav bolje veli: nedostatan, nepotpun.

mariti u značenju nicht sollen, govori se u Liki i kod nas na Bošnjanci, na pr.: nisi si mu mario pisati. Pravo se kaže: nisi mu imao pisati.

mi. Mnogi pisci rado govore o sebi u množini: u ovom našem članku želimo dokazati... To je naduveno. I ne slže se s duhom hrvat. jezika. Treba pisati jednostavno: u ovom mojem članku želim dokazati. Tim pluralom neka se služe vladaoci, ako hte, veli jur Schopenhauer, pisci neka o sebi govore ja, a ne mi. Ovo je mi samo onda opravdano, kad člankopisac govori i u ime drugih.

mirisati, po našem dušati; nije dobro - kaže Maretić - ako se veli: to miriši ili duši po klinčacu, nego kkinčacom ili na klinčac.

mjesto, Platz. Grdan je germanizam, kad Hrvat veli svojem gostu: zamite (uzmite) mjesto! Nego treba reći: sjedite! ili: izvolite sjesti!

mučaljiv, mučaljivost je nepotriban rusizam, kad imamo svoje: šutljiv, šutljivost.

mudroljublje, mudroslovlje nepotribne su riječi, kad imamo svjetsku: filozofija.

mukotrpan, mukotrpnost ili mukotrpljivost, duldsam, Duldsamkeit, dobre su riječi.

mušica, može se upotrebiti za Einfall, kad naime komu što slučajno ili nenadano pade na um, a u pluralu mušice znači Launen.

mozag, Hirn, bolje je pisati: mozak (genitiv mozga).

mudrijaš, mudrolija, dobre su riječi.

.....

U OVOM BROJU:

Uvodni članak "Manjinska prava, ali za koga?" donosi nekoliko korisnih prijedloga za daljni rad s našom nacionalnom manjinom. Glavna misao: ~~propaganda~~ na nutra. Članak je zaista konstruktivan i nadamo se da će imati odjeka u gradišćanskoj javnosti.

"Na rubu jedne kritike" od P. dr. A. Blazovića treba da pomogne oživljavanju kritike. Takovih nam je članaka potrebno više.

U osvrtu na dramu "Hiža Drašković" od dr. A. Blazovića, s.š. donša nekoliko svojih misli o toj drami. Vjerujemo da će i drugi o toj značajnoj drami reći koju riječ, svejedno da li u GLASU ili u TAJEDNIKU.

U redu prikazivanja novijih hrvatskih pjesnika, ovog puta smo donjeli nekoliko pjesama zaista značajnog hrvatskog pjesnika Miroslava Krleže.

Nikola Benčić u "Moja mati" posvećuje dirljive riječi svojoj majci. Jedan naš suradnik u zimi nam je o Benčiću ovako posao: "Izvanredno me je oduševio članak Nikole Benčića: Badnjak. Majstorsko djelo. Zrcali u svakom redu lični doživljaj. Izvrsno splete skupa književni jezik s gradišćanskim narječjem. Gradišćanskoj hrvatskoj književnosti se može čestitati k ovom novom glasu, k novom književniku Nikoli Benčiću. Samo da pram našeg uboštva vjeran ostane gradišćanskim Hrvatima. A druga želja, da bi mu dali Hrvati Gradišća čim više mogućnosti, da se dalje razvija u književnoj radnji".

U članku "O kazalištu" s.š. kao oduševljeni posjetilac kazališta, pokušava o njem nešto reći.

Članak "Umjetnička književnost u Gradišću" sigurno je vrlo važan, jer u kratkim crtama neopućenim daje pregled razvitka gradišćanske literature.

Ur.

DRAGI ČITATELJI

Ovime izdajemo prvi broj u 1959 godini. Opet napominjemo, da je izdavanje ovog lista skopčano sa svim mogućim poteškoćama. No ostajući vjerni našem cilju, znamo, da moramo biti strpljivi i ustrajni u radu, jer bez toga ne bismo mogli koristiti našoj nacionalnoj manjini.

Molimo čitatelje, da nam u ovoj godini redovito šalju pretplatu. Daljnje izražavanje GLASA zavisi isključivo o prijateljskoj suradnji čitatelja. Onima, koji nam neće poslati pretplate, ne ćemo na žalost više moći slati GLASA.

Mi ostajemo kod hrvatskog književnog jezika kao najboljeg rješenja književnog pitanja u Gradišću. Svaka nacionalna manjina ravna se po književnom jeziku pripadajućeg naroda.

Oprostite nam brojne pogreške, koje se iz razumljivih razloga nisu više mogle ispraviti.

Kanali smo poboljšati izgled lista, ali zbog slabe pisaće mašine to nam na žalost nije uspjelo.

Sa srdačnim pozdravima!

UREDNIŠTVO

.....
Pošta se šalje na naslov: Martin Prikosović, Wien 16. Paletzg. 17/2/3. Pretplata se šalje u "Österreichische Länderbank A.G." Wien, PS-Kto 6. Kroat. Akademikerklub Kto 705369.

UREDNICI: Martin Prikosović i Stjepan Bulek